

۹۸/۵/۲۶
۱۰۴ ۳۶ ۵۶

بسم الله الرحمن الرحيم

کشاوری ایله ارو آموزش محیط زیست

دکتر مریم شیخ الاسلامی بوفانی

سرشناسه

شیخ الاسلامی بورقانی، مریم، ۱۳۵۵ -

عنوان و نام پدیدآور

کشاورزی پایدار و آموزش محیط زیست/مریم
شیخ الاسلامی بورقانی.

مشخصات نشر

تهران: کمال اندیشه تهران، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری

۶۰ ص؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک

۹۷۸۶۰۰۸۳۶۵۳۸۹

وضعیت فهرست نویسی

فیپا

یادداشت

واژه نامه.

موضوع

کتابنامه.

موضوع

کشاورزی پایدار

Sustainable agriculture

شناسه افزوده

کشاورزی -- جنبه های زیست محیطی

رده بندی کنگر

Agriculture -- Environmental aspects

رده بندی دیویی

۵/۹۴۹

شماره کتابشناسی ملی

۱۴۰۰۰۰

کشاورزی پایدار و آموزش محیط زیست

هدیه به کنشگران

ناشر: کمال اندیشه

طراح جلد: محسن شیخ الاسلامی

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۸

شمارگان: ۳۵۰

بها: ۱۴۰۰۰۰ ریال

مرکز پخش ۰۹۳۵۸۹۳۹۸۰۲

مقدمه.....	۴
پیدایش کشاورزی پایدار.....	۷
تعاریف کشاورزی پایدار.....	۱۰
تعرفی جامع از کشاورزی پایدار توسط مولف.....	۱۳
ویژگیهای کشاورزی پایدار.....	۱۴
اهداف، کشاورزی پایدار.....	۲۱
شاخصهای کشاورزی پایدار.....	۲۲
چالشهای کشاورزی، پایدار در ایران.....	۳۱
الزامات کشاورزی پایدار.....	۳۳
معرفی طرحهای ترویجی جهاد کشاورزی برای کاهش مشکلات کشاورزی.....	۳۸
آموزش محیط‌زیست.....	۴۰
تعریف جامع از آموزش محیط‌زیست توسط مولف.....	۴۲
اهمیت آموزش محیط‌زیست در کشاورزی.....	۴۳
آموزشهای محیط‌زیستی تلفیقی در طرحهای ترویجی.....	۴۹
نتیجه‌گیری.....	۵۳
فهرست.....	۵۵

مقدمه

کشاورزی در دهه‌های اخیر با معضلات فراوانی روبه‌رو بوده و محیط‌زیست را با بحرانهای غیرقابل جبرانی مواجه ساخته است. محدودیت‌های جاذبها، آلودگی منابع آب، خاک و هوا در اثر استفاده از کودهای شیمیایی و سموم دفع آفات و بیماریهای نباتی و انرژی فسیلی و عدم سلامت محصولات کشاورزی در اثر تاثیر سموم و کودهای شیمیایی و تهدید سلامت انسان، همچنین تهدید تنوع زیستی، اثرات منفی را بر انسان و محیط‌زیست اعمال کرده و در نتیجه تخریب محیط‌زیست محدودیت‌هایی برای تولید بیشتر غذا بوجود آمده است. افزایش جمعیت، مهاجرت روستاییان و توسعه بی‌رویه شهرها و به تبع آن تغییر کاربری‌های کشاورزی به کاربریهای صنعتی، مسکونی و تفریحی در نتیجه کاهش این منابع ارزشمند از جمله مسائل اساسی در زمینه تولید محصولات کشاورزی است (شیخ الاسلامی & فریادی، ۱۳۹۰).

در سده گذشته مکانیزاسیون، کاربرد کودهای شیمیایی و آفت‌کشها و اصلاح ارقام گیاهان منجر به افزایش بهره‌وری تولید محصولات شده اما اثرگذاریهای ویرانگر محیط‌زیستی را نیز به دنبال داشته است. در بسیاری از نقاط جهان، کشاورزی متمرکز موجب شده تا پیامدهای محیط‌زیستی مانند ویران کردن زمین، استفاده بی‌رویه از

منابع آب، انتشار گازهای گلخانه‌ای، افزایش فرسایش خاک و کاهش تنوع زیستی رخ دهد. بروز این چالش‌ها سبب شده کشاورزی با یک رویکرد جهانی به سوی کشاورزی پایدار پیش رود. کشاورزی پایدار نظام جامع مدیریت تولید است که به ترویج و افزایش کشت و حفظ بوم‌نظام از جمله چرخه‌های زیستی و فعالیتهای زیستی خاک منجر می‌شود. کشاورزی پایدار ارتباط یکپارچه سان، محیط‌زیست و نظامهای پایدار زیستی و محیطی است برای به‌یست رساندن ارتباط منابع تجدیدپذیر و مدیریت فرایندهای زیستی و محیطی. همچنین کشاورزی پایدار یک دیدگاه جامع از کشاورزی است که هدف آن بازتاب روابط متقابل بین موجودات زنده، کشتزار تولید کشاورزی و محیط‌زیست است. اهداف کشاورزی پایدار عبارت است از: بهسازی بهداشت و درمان، بهینه‌سازی بهره‌وری، بالابردن کیفیت و کمیت غذا، کاهش انواع آلودگی آب، خاک و هوا، حفظ تنوع ژنتیکی، حفظ افزایش حاصلخیزی خاک، سوددهی اقتصادی، عدالت اجتماعی و ایجاد یکپارچگی انسان و محیط‌زیست برای به‌یست رساندن انسان در کشتزار و مدیریت فرایندهای محیط‌زیستی (هاشمی، جلالیان، & یعقوبی، ۱۳۹۱).

در اقتصاد ایران بخش کشاورزی مهمترین بخش تولیدی غیرنفتی محسوب می‌شود و این بخش می‌تواند ۸۵ درصد از نیازهای غذایی

کشور، ۹۰ درصد مواد خام صنایع غذایی، ۲۷ درصد تولید ناخالص داخلی، ۲۴ درصد از سهم صادرات غیرنفتی و ۲۳ درصد اشتغال (معادل ۳.۵ میلیون نفر) را فراهم کند (زمانی میاندشتی، بذرافکن & جواهری، ۱۳۹۲). با وجود اهمیت بخش کشاورزی در کشور و مشکلاتی که برای محیط‌زیست و انسانها بوجود آورده است. لزوم آموزش کشاورزی پایدار در جهت کاهش معضلات امری ضروری است. از آنجا که آموزش از جمله مهمترین بخشها برای دستیابی به کشاورزی پایدار محسوب می‌شود، لازم است مورد توجه بیشتر مسئولین ذیربط واقع شود چرا که کشوری که نتواند مهارت و دانش مردمش را بالا ببرد و از آن در اقتصاد ملی به طور موثر بهره‌برداری کند نخواهد توانست، پییزی را توسعه دهد.

پیدایش کشاورزی پایدار

پس از انقلاب سبز و تهیه نهاده‌هایی همچون بذرهای اصلاح شده، کودها و سموم شیمیایی و سرازیر شدن آنها به سوی بازار مصرف و تشویق کشاورزان به استفاده از آنها و حمایت همه جانبه از این نهادها و سودآوری کوتاه مدت آنها، دیری نپایید که این نهاده‌ها از سوی کشاورزان پذیرفته شده و به میزان زیادی مورد استفاده قرار گرفتند. اما سوی دیگر، تراکتور و ادوات کشاورزی نیز به یاری کشاورزان آمد. این عوامل همراه با سایر عوامل دست به دست هم دادند تا موجبات افزایش تولید در واحد سطح فراهم شود. اما عدم آگاهی و نبود دانش فنی کشاورزان باعث استفاده غیربهبهینه از این نهاده‌ها گردید. به نحوی که سواهد موجود نشان می‌دهد مصرف بیش از حد برخی نهاده‌های کشاورزی نه تنها باعث افزایش تولید نگردید، بلکه موجبات کاهش تولید را فراهم ساخت. در این راستا، عمده نگرانیهای موجود در گزارش‌های جهانی، در رابطه با کاهش سریع و جدی منابع پایه کشاورزی (آب و خاک) از طریق فرسایش خاک، شوری زمینها، بیابانزایی، انقراض گونه‌های گیاهی و جانوری و آلودگی محیطی می‌باشد. عامل اصلی این نگرانیها، ناشی از استفاده بی‌رویه سموم دفع آفات، کودهای شیمیایی و ادوات کشاورزی و گسترش کشت مکانیزه بوده است (چهارسوقی امین، موسوی & فرج اله حسینی، ۱۳۸۶).

بروز این مشکلات کم‌کم سبب ظهور کشاورزی پایدار شد. با بررسی گذشته مباحث پایداری می‌توان به برخی از پیشگامان کشاورزی پایدار مانند فرانکلین کینگ^۱، نرت بورن^۲ و لدیو بالفور^۳ اشاره نمود.

برخی از آنان کشاورزی پایدار را معادل کشاورزی ارگانیک دانسته‌اند. نرت بورن نخستین کسی بود که این اصطلاح را در سال ۱۹۴۰ میلادی بکار برد. اصطلاح کشاورزی تجدید شونده به وسیله گابل^۴ در سال ۱۹۷۹ میلادی پیشنهاد شد و سپس توسط رودال^۵ در سال ۱۹۸۳ میلادی شیوه‌ای را که می‌تواند بسیاری از روشهای کشاورزی را هدایت کند، تعریف کرد. کشاورزی پایدار با نهاده کم در دهه ۱۹۸۰ میلادی به ترتیب توسط کلادیو ادواردز^۶ و دنیس^۷ مورد استفاده قرار گرفت. کشاورزی با توجه به ملاحظات محیط‌زیستی در سال ۱۹۸۱ میلادی به عنوان یک خط‌مشی توسعه برای کشاورزی پیشنهاد شد. با شروع قرن بیستم مفاهیم کل‌گرایی در

^۱ Franklin King

^۲ North Bourne

^۳ Ladyeve Balfour

^۴ Gable

^۵ Rodale

^۶ Clive Edwards

^۷ Deniss

آموزش محیط زیست و کشاورزی پایدار/۹

مقابل فردگرایی شکل گرفت. ظهور افکار کل گرایی که در آن به نظام های طبیعی به عنوان یک الگو می نگرد و بر نقش کشاورزی در توسعه آنها تاکید دارد به گسترش مفاهیمی منجر شد که امروزه آن را کشاورزی جایگزین می نامند و به موازات کشاورزی صنعتی گسترش یافت (شاه ولی & مشفق، ۱۳۸۴).

www.ketab.ir